

ЄВГЕН ПЛУЖНИК [1898|1936]

Він був мудрець
всім мудрецам на диво,
Навчав-бо щастя і
навчати вмів...

Є. Плужник

ПСЕВДОНІМ –
«КАНТЕМИРЯНИН»

Дитинство

- народився 26 грудня 1898 року в слобідці Кантемирівка Воронежської губернії (край був заселений козаками з України в XVII ст.). Його батько був дрібним купцем родом з Полтавщини, а мати – з Воронежчини. У родині було 8 синів і дочок.
- Спадкові сухоти періодично забирали когось із дітей. Мати була зайнята, тож Євген жив під опікою сестри Ганни. Змалку опанував рідну українську мову, в гімназійні роки спізнався добре і з літературою — звісно, в час поза навчанням.
- Учився, поки було йому цікаво; зате читав досхочу, ласуючи цукерками. Мусив міняти гімназії (Воронеж, Богучар, Ростов), закінчивши освіту аж 1918 р. в місті Боброві.

Освіта

- У 1918р. Євген вчителює у початковій школі села Велика Богачка, де організовує драматичний гурток.
- 1920р. – навчається в Києві у ветеринарно-зоотехнічному інституті, проте дуже скоро зрозумів, що це не його. Згодом вступає до Київського музично-драматичного інституту ім. Лисенка. Акторські здібності Плужника, його гумор та дотепність цінують викладачі й товариші, пророкують перспективне сценічне майбутнє.

Велике, щире й взаємне кохання поета до **Галини Коваленко**, дружини митця, його однодумиці й надійної опори в житті, возвеличено у творчості Є.Плужника. Вона була справжньою красунею, і для тогочасного оточення її вибір був неочікуваним і незрозумілим, адже Євген Плужник був тяжко хворим на туберкульоз, фактично безперспективним... Проте для самої Галини це був цілковито усвідомлений вибір, продиктований велінням серця.

Євген Сверстюк

Пізніше Євген Сверстюк так відгукнеться про їхні стосунки: «... вона для нього була більше, ніж Оксана Коваленко для Тараса Шевченка. Вона, може, була навіть більше, ніж Лаура для Петрарки... Можливо, він тримався на високій хвилі саме любов'ю»

1943 року дружина Євгена Плужника Г.Коваленко емігрувала до Львова, згодом до Німеччини і, зрештою, до США. Написала спогади про поета.

Літературна діяльність

(тривала усього 10 років)

Своє літературне «хрещення» письменник одержав у літературній організації «Ланка» (згодом - «Марс»), що відокремилось від строкатого «Аспису» (асоціації письменників).

Членами групи «Ланка» була невелика, але творчо дуже сильна група молодих «попутників»: Б.Антоненко-Давидович, Г.Косинка, В.Підмогильний, Є.Плужник, Б.Тенета, Т.Осьмачка, Д.Фальківський та ін.

- Перші українські вірші Є.Плужника (в гімназійний період він писав російською) були опубліковані 1923 року в київському журналі "Глобус" під псевдонімом Кантемирянин (від назви рідного села)
- **1926** року завдяки дружині поета, Галині Коваленко, побачила світ перша книжка віршів Євгена Плужника під назвою **"Дні"**, яка приносить поету славу елітного митця.
- **1927** рік – збірка **"Рання осінь"**.
- **1933** рік – збірка **"Рівновага"**, яка побачила світ лише через 12 років (1948 рік) після смерті поета.
- **П'єси:**
- - **"Професор Сухорат"**, **"У дворі на передмісті"**
- **Роман "Недуга"**
- Переклади творів: М.Гоголя, А.Чехова, М.Шолохова **"Тихий Дон"**

Арешт. Заслання

- Відразу після розстрілу двадцяти восьми "ворогів народу", серед яких були друзі Є.Плужника по "Ланці" і "Марсу", митець потрапляє в "чергу" призначених до розстрілу.
- Арешт Плужник зустрів спокійно. Після безпідставних ув'язнень його колег-літераторів, його власний арешт не став несподіванкою для нього. 25 березня 1935 року Євгену Павловичу Плужнику оголосили вирок: смертна кара, яку пізніше було замінено десятьма роками заслання.

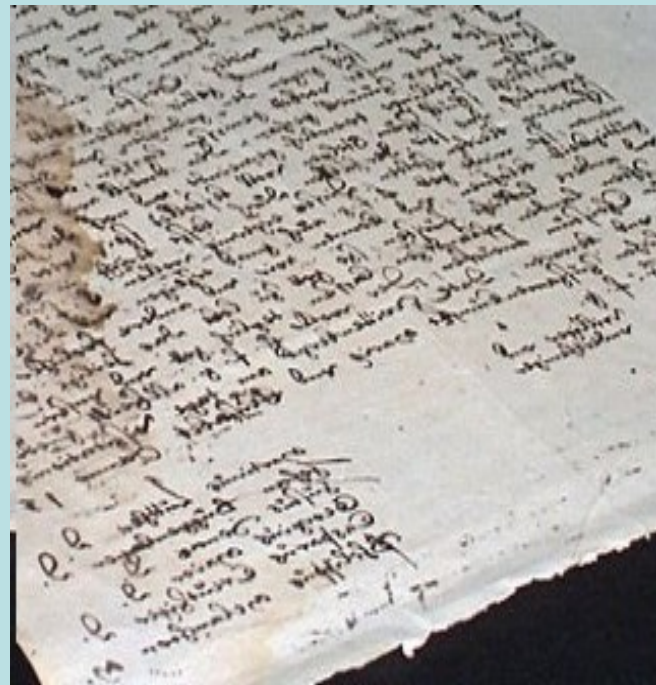
- Проте десять років заслання на Північ з суворими умовами полярного клімату та напівголодне життя в'язничних казарм для людини, хворої на легені, - означали вірну смерть. Та все ж того дня, коли йому повідомили про зміну вироку, він зрадів. У листі, написаному до дружини під першим враженням одержаної звістки, Євген Плужник писав:

"Галча мос!

Це не дрібничка, що пишу я тобі чорнилом, але разом з тим - це величезну має вагу: я хочу, щоб надовго, на все своє й мос життя, зберегла цей лист - найрадісніший, вір мені, з усіх листів, що я коли-небудь писав тобі. Галю, ти ж знаєш, як рідко я радіє і як багато треба для того, і от тепер, коли я пишу тобі, що сповнює мені груди почуття радості - так це значить, що сталося в моїм житті те, чому й ти разом зо мною - я знаю - радітимеш. У мене мало зараз потрібних слів - мені б тільки хотілося пригорнути тебе так міцно, щоб відчула ти всім еством твоїм, що пригортає тебе чоловік, у якого буяє життєва сила і в м'язах, і в серці, і в думках. Я пишу тобі, а надворі, за вікном, сонце - і мені, їй-богу, так важко стримати себе, щоб не скрикнути: яке хороше життя, яке прекрасне майбутнє в людини, що на це майбутнє має право! Я цілую тебе, рідна моя, і прошу: запам'ятай дату цього листа як дату найкращого з моїх днів.

28.03..35

Твій Євген".

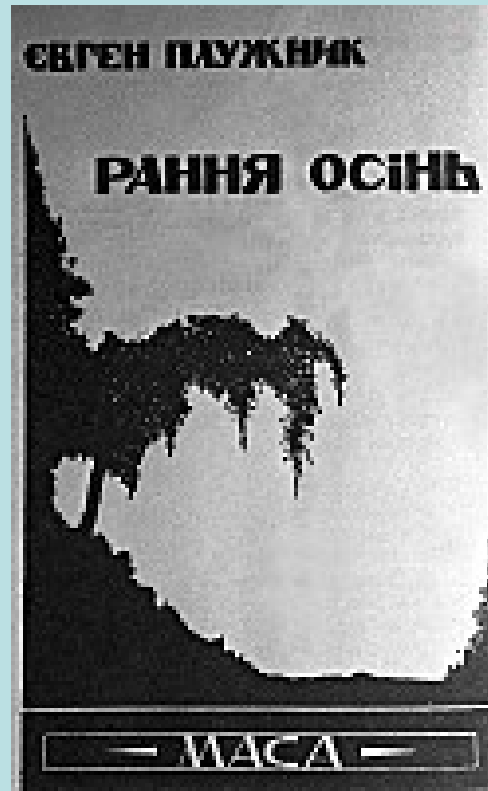
- Останній його лист датований 26 січня 1936 року. Цей лист Євген Плужник уже продиктував, а дружині лише приписав власною рукою:
"Присягаюся тобі, я все одно виживу!" На жаль, це було вже нереально.
- Плужник помер у соловецькій тюремній лікарні. Перед смертю розпорядився, щоб його верхній одяг і пальто передали тим, до кого він прихилився, хоч знав, що його побажання не буде виконано. Наближення смерті передбачив непомилно. Попросив у санітара води: «... вмиюся, пригадаю Дніпро і вмру».

Творчий діапазон Є.Плужника:

- ПОЕЗІЇ;
- ДРАМИ;
- РОМАН “НЕДУГА”;
- ПЕРЕКЛАДИ;
- МОВОЗНАВЧІ ПРАЦІ.

Спільно з Валер'яном Підмогильним уклав словник «Фразеологія ділової мови» (1926, 1927).

Входив до літературних об'єднань «АСПИС» (1923–24), «Ланка» та «МАРС».

- **“Дні”** (1926) – назва першої збірки, яка в контексті творів, що до неї ввійшли, прочитується як існування людини. Образ **“днів”** у поета є багатогранним. У ньому виражено **плинність людського життя, його реальну наповненість і сутність.**

Максим Рильський відзначив, що пафос збірки Є.Плужника “Дні” – “не зневіра, а уповання, не зречення од боротьби, а заспів до неї”

Однак більшовицька критика не сприйняла мистецької глибини художнього світу Плужника, твердила про зневіру й втому поета як вияв “суті занепадницької й гнилої буржуазії”

«Рання осінь» (1927) – це назва другої збірки Євгена Плужник, яка в контексті творів, що до неї увійшли, прочитується як закінчення молодості, перехід до більш зрілого стану життя, існування, творчості.

Вагомим у поетичному світі Плужника є **образ осені**. На думку Ю.Мережка, “образ осені – головний стрижневий образ, що проходить мало не через 90% всіх Плужникових віршів”.

Центральним є **образ осені** – тло розгортання подій, що взаємодіє з першим планом. Цей образ уособлює різні стани душі ліричного героя: спокій, безнадію, віру в майбутній розквіт, замрію чи роздуми про неминучість – еволюцію світобачення.

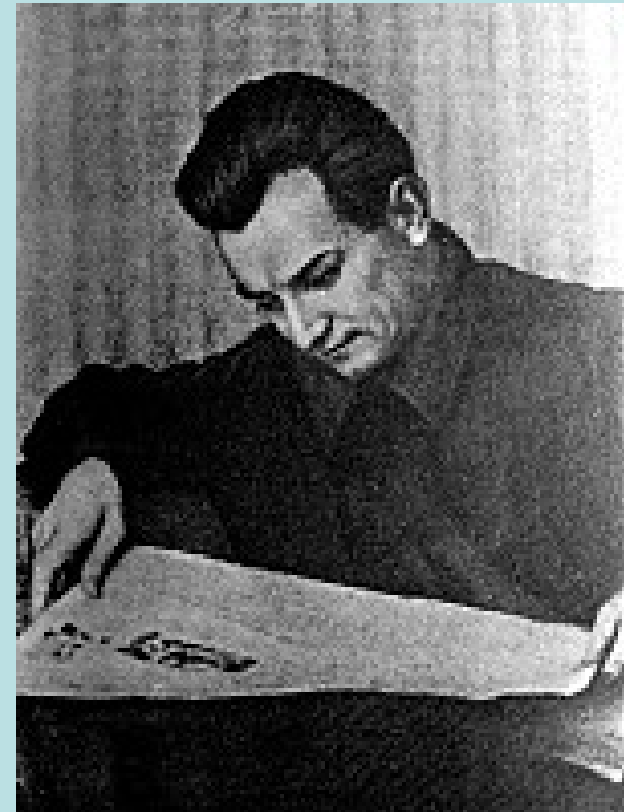
Коли у першій збірці Євгена Плужника **“Дні”** образ осені є оптимістичним, то у збірці **“Рання осінь”** образ осені асоціюється з утомою чи душевною рівновагою.

Назва останньої збірки **«Рівновага»** (1948) свідчить про зображення в ній двох нерозривних начал, які потребують гармонії. Зокрема, у мотив кохання, на відміну від попередніх збірок, де любов – це сфера духу, уривається гаряча пристрасть закоханих. Відтак, мотиви пристрасті й смерті перебувають у найнапруженішому зіткненні – це надає поезії драматизму.

Завдяки дружині письменника рукопис «Рівновага» був вивезений за кордон та надрукований там 12 років після смерті поета.

Третя збірка Є.Плужника завершує еволюцію митця в руслі посилення філософських мотивів, котрі моделюються на конкретних реаліях як життя навколишнього, так і свого особистого.

Остання збірка поезій Плужника **«Рівновага»** – це є документ перемоги «духової людини», що серед *какофонії* доби знайшла собі «тишу», душевну рівновагу, певність своєї правди, красу «світу єдиного», серед загального розпаду – «міцний зв'язок між днем біжучим і простором часу»
(В. Порський)

Какофонія - безладне, хаотичне, немилозвучне сполучення звуків, що болісно вражає слух (у музиці, віршах).

Три збірки митця – це три етапи еволюції поета із відчутним тяжінням до поглиблення філософських мотивів, зокрема, смерті, мовчання, сенсу життя, сутності кохання і пристрасті.

*Зв'язок лірики Євгена Плужника з філософією відзначали майже всі дослідники його творчості, проте вони по-різному оцінювали філософську наповненість цієї поезії: від біблійних мотивів до **філософії екзистенціалізму** (існування, буття).*

В.Базилевський: «Ось воно – головне, що мучило Плужника все його коротке життя: самотність, якої він так і не зміг позбутися, оте гостре відчуття відчуження між людьми, що назване Сартром екзистенціалізмом».

Родоначальником екзистенціалізму був датський філософ XIX ст. **Серен К'єркегор**, на думку якого, сучасна наука й культура недостатньо звертала увагу на конкретну людину – її переживання й страждання, емоції й думки.

Серен К'єркегор

Філософська система екзистенціалізму

Поняття та ідеї екзистенціалізму

Їх значення

Екзистенція

«Основна категорія екзистенціалізму, яка означає внутрішнє буття людини, те непізнаване, ірраціональне в людському «Я», внаслідок чого людина є конкретною, неповторною особистістю»

Існування людини

Одне з ключових понять, відображає самодостатність існування індивідуума як певної духовної цілісності, що включає почуття, емоції, переживання, бажання тощо; воно протиставляється ворожому оточенню, у якому перебуває особа

Відчуженість людини від суспільства

На думку екзистенціалістів, людина приречена перебувати в злочинному, ворожому для себе оточенні, яке зазіхає на її свободу; вона не здатна змінити ці умови

Абсурдність світу

Світ збудований безглуздо, його важко раціонально пояснити, розлад охопив усі сфери буття, хаос і стихійність убивають будь-які починання особи; ознаками абсурду є війни, пошесті, хвороби, насильство, змушеність людини виконувати не властиві їй функції

Межові ситуації

Їх людина переживає у ворожому й абсурдному середовищі; перебування на межі життя й смерті, відчуття глибоких психологічних криз – ознаки межових ситуацій

Страх, самотність, неспокій, жах, знемога, відчуженість, відчай, апатія, внутрішній біль та ін.

Такі почуття наповнюють внутрішній світ людини в межових ситуаціях.

Абсурдна особа

Людина, що живе за законами абсурдного середовища, поглиблюючи його й своє трагічне становище; вона сама сіє смерть, нещастя, чим сприяє ширенню абсурду.

Проблема вибору

Людина є вільною від природи; її особистий вибір (як жити?) – провідна тема екзистенціалізму; вибираючи між добром і злом, різними типами поведінки у світі, є вона найбільш повно виявляє себе, вибирає власну сутність; вибір – це постійна життєва необхідність.

Стоїцизм

«Стійкість, твердість у життєвих випробуваннях, здатність протистояти» злу; стоїцизмом наділені люди, які не зламалися під натиском нещастя, здатні проявити силу волі, пожертвувати собою

Відповідальність

Кожен відповідальний за себе й за інших, за свій вибір і за буття світу.

«Екзистенційний стрибок»

Пробудження особи, віднайдення нею вищого смислу для свого існування в абсурдному середовищі.

Самоформування

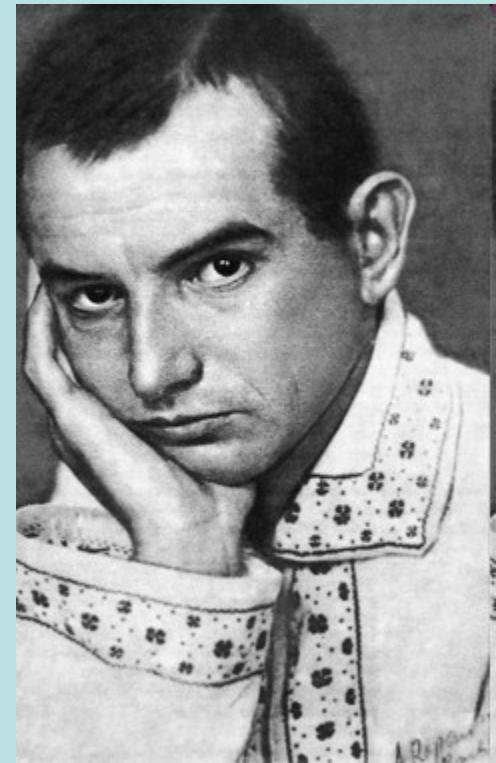
Удосконалення свого внутрішнього світу для більшості екзистенціалістів є тим вищим сенсом, якому присвячує себе справжня людина; для цього необхідно зрозуміти (накреслити) проект свого «Я» і реалізувати його (розгортати)

Л.Череватенко: «Досконалість простоти – ось питомариса Плужникової поезії»

Є.Плужник органічно поєднав класичну традицію з модерними шуканнями, сполучивши елементи експресіонізму та імпресіонізму.

Риси творчої манери Є.Плужника (за Миколою Бажаном):

- філігранна витонченість образів;
- досконалість побудови поезій;
- інтелектуальна гра нюансами емоційної та звукової сфери.

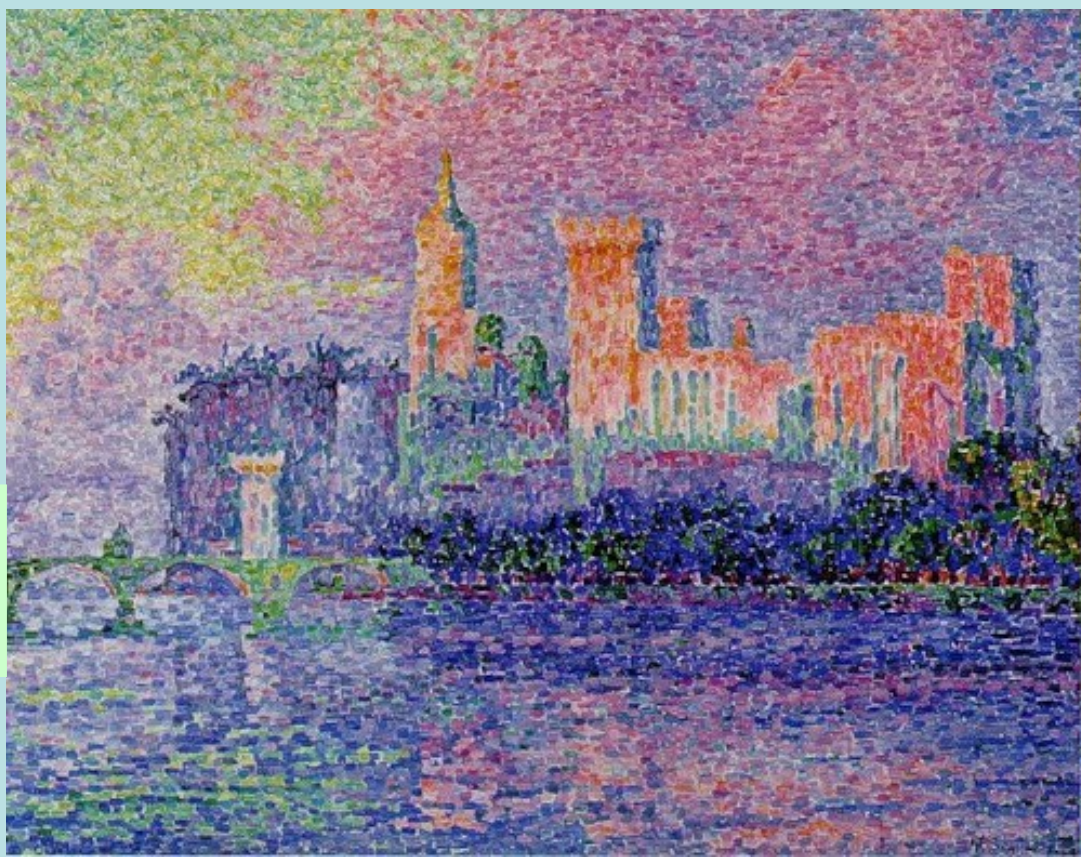

Юрій Лавріненко вказує на такі риси творчої манери Є.Плужника:

Риси імпресіонізму: інтелектуальна гра на нюансах емоцій, уникання дієслів, пуантилізм (фр. pointiller — писати крапками)

«Проте, є в Плужника і **нетипові для імпресіонізму риси**, як-от, прагнення до мужнього ясного погляду на явища, підкреслене оречевлення чи конкретність образу, нахил до звичайної розмовної прози, рівновага ритмічних і смислових елементів».

«Імпресіоністичний засіб в нього, наприклад, не раз дає експресіоністичний образ»

Через усю поезію Плужника проходить **мотив кохання**.

Особливістю всієї інтимної лірики Плужника насамперед є те, що поет переважно зображає один неповторний момент в історії кохання: закоханий ліричний герой проник у мікроскоп душі жінки, його співучасть у її житті не переривається ні часовими, ні просторовими відстанями – розлука тільки загострює відчуття світу коханої.

Однак не всі інтимні поезії Плужника співвідносяться з його історією кохання до Галини Коваленко. Йдеться не про інші поетові захоплення. А про художні узагальнення краси й таїни жіночості. **Жінка як міф, інтимна лірика як міфотворення.**

Віталізм (вітаїзм) (від лат. *vitalis* – життєвий). Сильова течія початку ХХ ст., проявилася у кількох модерністських напрямках (неоромантизм, футуризм, експресіонізм). Головна ознака – відтворення безперервного потоку життя, погляд на людину як на біологічну істоту.

«Для вас, історики майбутні»

Для вас, історики майбутні,
Наш біль - рядки холодних слів!
О, **золоті делекі будні**
Серед родючих вільних нив!

Забудь про вистраждані свята,
Що в них росила землю кров!
Мовчи, мовчи, душе підтята, -
- Агов!

Якийсь дідок нудний напише, -
Війна і робітничий рух...
О, тихше!
- Біль не вщух!

Зб. «Дні». Київ, 1926

Епітет “золотий” зустрічаємо в поемі
П.Тичини “Золотий гомін”

(лат. meditatio — роздум) — жанр ліричної поезії, у якому автор розмірковує над проблемами онтологічного, екзистенціального і т.п. характеру, здебільшого схильючись до філософських узагальнень.

На відміну від філософської лірики, цільовою настановою в якій є пізнання істини як такої (у масштабах всесвіту), **художньою настановою медитації** постає аналіз душі, внутрішнього світу людини у співвідносності з довкіллям. Звідси в медитативних віршах — інтонації-роздуми.

Аналіз поезії «Для вас, історики майбутні»

Тема: роздуми ліричного героя про те, що людське життя для історії — це тільки мить, для людини — піт праці і кров боротьби, це радощі й страждання, і про них навряд чи напишуть майбутні історики

Ідея: засудження тих істориків, які забувають уроки життя, кому на відстані все здається простим, зрозумілим, і тому їм легко писати «рядки холодних слів» про часи громадянської війни; возвеличення подвигу тих, хто скроплював землю своєю кров'ю, віддавав душу боротьбі за волю і справедливість.

Основна думка: людське життя - це живий біль, жива рана, і не треба її ятрити порожніми фразами. Мабуть, тільки письменникові під силу передати людські почування, історію «підтятої» людської душі.

Жанр: громадянська лірика

Віршований розмір: ямб

Художні засоби: метафори - росила землю кров, мовчи, душе;
епітети - рядки холодних слів, золоті далекі будні, серед родючих вільних нив, душе підтята, дідок нудний; риторичні окличні речення - Наш біль — рядки холодних слів! Риторичні звертання - О, золоті далекі будні / Серед родючих вільних нив!; інверсія – душе підтята, дідок нудний, історики майбутні.

«Вчись у природи творчого спокою»

**Вчись у природи творчого спокою
В дні вересневі. Мудро на землі,
Як від озер, порослих осокою,
Кудись на південь линуть журавлі.**

**Вір і наслідуй. Учневі негоже
Не шанувати визнаних взірців,
Бо хто ж твоїй науці допоможе
На певний шлях ступити з манівців?**

«Рання осінь», 1927

Аналіз поезії «Вчись у природи творчого спокою»

Тема: взірець для творчої людини - природа, у якій все гармонійно поєднане, включене в життєвий коловорот.

Ідея: захоплення красою навколишнього світу і біль з приводу відсутності душевної гармонії, заклик шанувати природу, тому що все минеться, а людина все одно буде бажати гармонії з довколишнім світом.

Основна думка: людині притаманно сумніватися, помилятися. Тому і потрібно вчитися у природи, прислухатися до свого серця, своєї натури як частки цієї природи. І вірити, мати якісь ідеали, співзвучні загальнолюдським, щоб не схибити, не піти манівцями.

Жанр: пейзажна лірика.

Віршований розмір: ямб

Художні засоби: порівняння – як від озер, порослих осокою; інверсія – дні вересневі; риторичні запитання- хто ж твоїй науці допоможе /На певний шлях ступити з манівців?

* * *

Ніч... а човен – як срібний птах!..
(Що слова, коли серце повне!)
...Не спіши, не лети по сьайних
світах,

Мій малий ненадійний човне!
І над нами, й під нами горять
світи...
І внизу, і вгорі глибини...
О, який же прекрасний ти,
Світе єдиний!

Зб. «Рівновага» (поезії).
Авґсбург, 1948

Мариністична лірика –
змалювання моря

Аналіз поезії “Ніч... а човен – як срібний птах!..”

Тема: відтворення врівноваженості душевного стану ліричного героя, роздуми про те, що людське життя сповнене радості, гармонії, а подекуди — непевності й смутку.

Ідея: возвеличення любові до всього, що пов'язано з людським життям, вибором людиною життєвого шляху, глибокого зачарування красою світу.

Основна думка: світ такий глибокий і й незбагнений, але в цьому його краса й привабливість, те, заради чого варто жити О, який же прекрасний ти, Світе єдиний.

Жан: р філософська лірика

Художні засоби: *Образи-символи:* образ човна - символ людської долі, що несеться по хвилях життя, передає глибоке зачарування красою світу; *метафори* **горять світи, не спіши, не лети по сяйних світах, Мій малий ненадійний човне!** (абстрактне, переносне значення, метафора, що може означати і людське життя, і вибір шляху людиною, і мрію).

Полісиндетон – нагромадження у фразі великої кількості сполучників з метою підкреслення роздумів ліричного героя про глибину й незбагненність світу - **І над нами, й під нами горять світи.../ І внизу, і вгорі глибини...;** *епітети* - **по сяйних світах, малий ненадійний човне;** *порівняння* - **човен - як срібний птах ;** *інверсія* – **світе єдиний;** *риторичне звертання* **Не спіши, не лети по сяйних світах / Мій малий ненадійний човне!/ О, який же прекрасний ти, віте єдиний;** *риторичні оклики* **!!!о слова, коли серце повне!/ Ніч... а човен - як срібний птах!**

**Річний пісок слідок ноги твоєї
І досі ще – для мене! – не заніс...
Тремтить ріка, і хилиться до неї
На тому березі ріденький ліс...**

**Не заблукають з хуторів лелеки, –
Хіба що вітер хмари нажене...
О друже мій єдиний, а далекий,
Який тут спокій стереже мене!**

**Немов поклала ти мені на груди
Долоні теплі, і спинилось все:
І почуття, і спогади, і люди,
І мертвий лист, що хвилями несе...**

**Немов ласкаві вересневі феї
Спинили час, – і всесвіт не тече...
І навіть цей слідок ноги твоєї
Вже не хвилює серця і очей...**

**Бо я дивлюсь і бачу: все навіки
На цій осінній лагідній землі,
І твій слідок малий – такий великий,
Що я тобі й сказати б не зумів!**

Зб. “Рання осінь”, 1927

Аналіз поезії “Річний пісок слідок ноги твоєї”

Тема: зображення особистих почуттів ліричного героя, спогадів про кохання, які не стираються з пам'яті, філософських роздумів про сенс життя, про велике мале в ньому

Ідея: возвеличення великого почуття кохання, яке робить людину щасливою

Основна думка: кохання — це те велике, чим варто дорожити, що треба берегти.

Жанр: інтимна лірика

Віршований розмір: ямб

Художні засоби: *Метафори* - тремтить ріка, хилиться ріденький ліс, не заблукають з хуторів лелеки, спокій стереже мене; *епітети* - друже мій єдиний, а далекий, мертвий лист, ласкаві вересневі феї, на осінній лагідній землі; *порівняння* - немов ласкаві вересневі феї спинили час; *риторичне звертання* - о друже мій єдиний, а далекий; *риторичні оклики* - Який тут спокій стереже мене!